ЦІЕЙ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА ШУН, ХЬАМСАРА КХАЛНАХ!

Масса а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадуьлу 1923 шера дешэ • ПІЕРАСКА, 8 март, 1974 шу. • №30 (5330). • Мах 2 кап.

СОВЕТСКИ КХАЛНАХАГА

Деза ловкъостий кхалнах!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето дІайха моаршал а луш, дег тІара даькъала дуьц шун, сийлахьча къахьегамхой, сийлахь - йоккхача социалистически Даьхен дизза долча патриоткай, Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди — дерригача дунен тІарча кхалнаьха цхьоагІони интернациональни солидаростен цІей.

Советски мехко шеррей деадени белгалдоакхх 8 Марта ди, социалистически общества материальнии духовнии рузкъаш дебадеча, кхувш йоагІача тІехьенна кхетам луча доккха дакъа лацарах кхалнаха дег тІара баркал а оалаш. Шоай уйлаш, къахьегам, знанеш советски кхалнаха дІател коммунизм хьалъяра гІулакха. Граждански декхар чІоагІа кхета а деш болх бу цар экономика, Іилма, культура тайптайпарча сферашка, хьинаре общественни гІулакхаш леладу, тІехдика къахьегарца хьоккхамаш а гойтуш.

КПСС Центральни Комитето раьза хинна белгалдоакхх, советски кхалнаьха социалистически сакхетам, цар къахьегама энтузиазм халкъа боахам дегІабоалабеча доккхий толамаш дахарца белгалдаьккхача ийсалагІча пятилетка кхоалагІча шера кердача низаца хьагучаьнна хилар. Даьхено бе боагІача тайпара йах бьб ший мехкараштa карагІдаьнача дикача гІулакхий. Эдараш болча къахьегача кхалнаха орденаши медалаши еннай, царех дукхачарна Социалистически Къахьегама Турпала сийлахьа цІи еннай. Сийлен хоастами хилба шоана, ударницаш, социалистически яхье хьалха латтараш!

Советски кхалнаха шоай дег тІера, дулхах - цІех дола гІулакх сапна тІаийцай кхоачашъяьчул тІехьагІа пятилетка толаме чакхъяккхара къоастамбеча лоархІаме йола КПСС ЦК декабрьски (1973 шера) Пленума решенеш, карарча шера декхараш. КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш, миллионаш бола кхалнах Ерригсоюзни социалистически яхье юкъебахаб, сейхаьнарчул дикагІа тахан болх бе гІерташ ба. ДІахо а вай сийлахь Дай-мокх масса оагІорахьара тоабара тешаме гІулакх долда, деза кхалнах, шун сийрдача сакхетамои камаьршача талантои, шун беркатеча кулгаша!

Са ца кходеш къахьегаш, хьинаре общественница йола советски кхалсаг массаза хила а хиннай, йолаш а я кхувш йоагІача тІехьенна эгтара хьалха кхетам лур. Берий терко а йоакхо а еш, царна наьна йІовхал а телаш, кхалнаха уж хьалкхеду унахцІена, са паргІата долаш, советски сага дикагІдола гІулакхаш доакхаш — коммунизмана мутІахьа долаш, лакха сакхетам болаш, къахьегам дукхабезаш, Даьхенца цІаккха бовргбоаца безам болаш, кІоарга интернационализма уйла йолаш хьалкхеду уж. Дерригача халкъа баркал хилда шоана, кхалнах - лоамой, оаш хІара денна, кІаьд ца луш, беркате къахьегарах, наьна дог долаш шо хиларах, дезал чІоагІбара хадданза оаш йоакхо ярах!

Социализмо овлангара дешэ хийдад обществера кхалнаьха хьал, политически социальни вахаре дерригача доакъошка цхьатарра бокъонаш цар хулга Іалашдаьд, царна хьалхашка шерра тоуонаш хьайиллай образовани яккхаран таланташ хьаеллaрaц, наьна ираз долеш яхаргйола хьалаш вІаштІехьдаьхад. Коммунистически парте долла хІама ду кхалнаьха къахьегамен бытен хьалаш шерра-шера дикагІа хилийтара, шоай хьинар айде, беркате къахьега, общественни гІулакхаш леладе, берашта кхетам бала парга хьы а дукхагІа торо хилийтара.

Советски кхалнаьха дегаша къобалъеш кхетаеш а вай парте хьаоттаяь машаре Программа. Цар дег тІера къобалъю социалистически содружество чІоагІъяра, къаьмаш мукъалахари социальни прогресси бахьан долаш халкъашa лоаттабу къовсам хьаллацара, дунен халкъашта юкъера кхоххам кІоаргегІа кІаьдбара, массане юкъара ниййсхои машар Іалашбара тІаерзаяь КПСС арахьара инициативни политика. Советски Союза Коммунистически парте социализма мелкий вежарешка йолча партешца цхьана дІахо а тІегІертта чакхйоахаргья ленински арахьара политика, хьинаре къовсам лоаттабергба адамле термоядерни тІема кхерама кІалхаръяккхар духьа, дунен тІара машар чІоагІбар духьа.

Интернациональни декхара тешаме болча советски кхалнаха социалистически мехкашкарча шоай подругашцара шоай доттагІал чІоагІду, ерригача континенташкарча къахьегача кхалнахацара бувзамаш шерду.

КПСС Центральни Комитет дог тийша я, уж доттагІала бувзамаш машара, демократе, къаман лоІама, социализма гІулакх котдаккхар духьа хадданза дегІаухаргхиларах.

Ер сийрда бІаьстен цІей долча дийнахьа тхона лов, деза советски кхалнах, шо могаш-маьрша дахар, къахьегаме оаш керда толамаш дахар, доккхача иразерей дог гІовен вахар шух хилар.

Даькъала хилда Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди — 8 Март!

Хоастам хилба советски кхалнаха!

Даькъала хилба дерригача дунен тІара къахьега кхалнах!

ЧІоагІ а лойла, тоа а лойла вай социалистически Даьхе!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет.

20 АПРЕЛЕ—ЕРРИГСОЮЗНИ КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

Дукха болхаш дергда

В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода болхлоша чІоагІа раьза хинна хьаллаьцад 20-ча апреле Ерригсоюзни коммунистически субботник дара москвичаша дІаьоладаь дика гІулакх. Цу дийнахьа заводе къахьегаш хургва 2164 болхло.

Ремонтни производства болхлоша шоай низаца вІашагІйолдергва «Даузытажка» яхача трамвайш сецача моттигере вагоньон, хІаьта «Кирпични завод» яхача трамвайш сецача моттигера вагоньон вІашагІйолдара мед эшда оатххаланийчаьргья. Мехкдаьтта чакхдоахача установкашта ремонти реконструкции еча а даьхо лошаргда цар. Цул совгІа болх бе йиш йолаш хийчаьргья разгрузочни площадке, цигара ца иннш йола оборудовани дІаьккхе мукъаьбоаккхаргья из, цІа чІоагІа лаам йоле цатён кербaнаш вІашке а етта дІаоттаергья.

Цу дийнахьа завода кез, вакъсании цІенлош лостам бергба, хІор тохаргья, операторни помещенешта, бытовкашта. Заводa доа мерда дІайогІаргьа 200 га.

Къахьегама цІей долча дийнахьа къаьстта чІоагІа хьинар айдаь къахьега лерІ мехкдаьтта чакхдоахараше. Шоаш мел даьккха оалaш пятилетка фонда дa мокъалергда цар.

И. МАЙТАК.

Даьхенна—дукхагІа рузкъа

ЧІоагІа раьза хинна хьаллаьцар 20 апреле В. И. Ленин ваь 104 шу дизара хетаддь коммунистически субботник дара Москвера хьалха латтача предприятей коллективаша дІадоладь гІулакх Сунженски районерча Орджоникидзе цІерагІча долаш колхоза къахьегамхоша.

«ЦІена суббота» яккхъа болхача деношка хьинар айдаь, къахьегама оасарле лакхъеш укх шера гІаьйца декхараш кхоачашдеш ба колхозхой. Цар дош деннад пятилетка къоастамбеча шера хІара гектара тІара 24 центнер йоалкхаш цхьа эзар гектар совгІа долча кхаскара фийт бола ялат даккха, цунах 800 тонн пачхалкхьалхдента долла, хІера Іаттатара 1000 килограмм цуьра кхаха, 400 тонн шура, 130 тонн дулх пачхалкхьалхдента доакка.

Уж декхараш кхоачаш торонаш йолаш я колхоз. Дика дард оалай кердача шера ялат хьуькъадара. ХІанз чуйине бІаьстана кийчо яш ба уххаза. Лакхаре хьоккхамаш долаш болх бу механизатораша Оздоев Хьамида, Хашиев Хьамида, шоферашa Боков Махьмада, Гайтукаев Ахьмада.

Масса хала сане йоашкара хьомхамаш гойташ къахьег колхоза хьайбаш леладераша — доаркаша Нохч - ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета депутата Олдоева Хамсата, Гагоева Эсета, Костоева Халчата, Тумгоева Хале, Іаьсий леладеча Попович Марияс, кхычар.

Коммунистически субботник долча дийнахьа къаьстта чІоагІа хьинар айдаь къахьийга даьккхар пятилетка фонда иксъедахьа лерІ колхозхоша.

С. СУЛТАНОВ.

Мукъа мел волчо къахьегаргда

Сийлахь - воккхача бахача Владимир Ильич Ленин ваь 104 шу дизара сийна хьатІабоагІача апрель бетта 20 дийнахьа Ерригсоюзни субботник де хинна москвичаша даь кхайкарал шоашта дага хинна хІама а дерхІаш хьаллаьцар тха завода болхлоша.

Цу дийнахьа балха арабаргба тха завода сменагІа балха боала беррига болхлой. Цхьа эзари ах эзари гаргга болча болхлоша къахьегаргда завода цехашка коа, завода хьатІадоагІача наькъашка. Пятилетка фонда чотагІа дувлла продукци арадоахаргья, завода цехашка ахьалхо ергья, завода кое а бунна хьатІадоагІа наькъаш а цІенденгда, гаьнаш, кІотаргаш дІайогІаргья, газонаш ергья.

Дика чакхдоакха лерхІ тха болхлоша Ерригсоюзни коммунистически субботник.

А. ДАВЫДЕНКО,
А. Шерипова цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода парткома секретарь.

ХАНАЛ ХЬАЛХА

ИйсалагІча пятилетка дийтагІча шера план тІаийца социалистически декхараш хьалха кхоачашдара шоай социалистически яхь йоаржаьяче «Чечингосельстрой» треста гІишлоякхоша, доаха хьахьегама толамаш дентара денга дІкагІа хул. Гемподрядера гІишлон-монтажни балхаш дара шин бетта план ханал хьалха кхоачаш а яь, планал совгІа цар чакхдаьккхад 30 эзар совгІа маьхера гІишлон балхаш. Шоай низаца гІишлон-монтажни балхаш дара шин бетта план а дукха тІехкхоачашъяьй цар. ПлангІа лаархІачул совгІа цар 73 эзар соме маьхера гІишлон - монтажни балхаш.

Къаьстта дика къахьегарца белгалъяьннай социалистически яхье хьалха латташ а Бархударов Игорь Григорьевич, Висаитов Мурат Салкаевич, Наькъаев Іалим Наькъаевич керте латтача дІа-юха лелача механизирования колонний коллективаш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Хьайбаш леладерий гІулакхаш

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК баьча социмах хьайбашкара йола продукташ дукхагІа яхара Ерригсоюзни социалистически яхье юкъа а баха дулх, шура, фуаш, тха доаккхийга ассамдоаккхаш, продукта дІадодер кІезигдеш къахьегий бе вай республикера юрта балхашта къахьегамхой.

ХІанз хьайбаш Іеналалаш латт. Чакхбаьнача шин бетта дика хьоккхамаш долаш къахьейгад хьайбаш леладераша. Дог тийша аза йиш я укх шера хьалхарча шертаха алалаш толамца кхоачаргбергья аьнна.

1-гІа март тІехкхоачаш колхозашкарен совхозашкарен укх шера пачхалкхьа дІаяхаьчай 10417 тонн шура. На соакха цу хана хинначул 30 процент дукхагІа я, хІаьта ахьайолча райнашка из процент кхы а лакхагІа я. Масала, Грозненски района — 38, Малгобекски — 30, Надтеречни, — 33, Сунженски — 26, Шалински — 24 процент.

Хьинар айдаь къахьегаш бе республика коа тІара оалхазарий леладераш а. Январей февралей цар пачхалкхьалхдента дІаяхай 11,3 млн. фуь — соакха цу хана хинначул 13 процент дукхагІа. Соахкарчул 2,3-зза — Гудермесски районе, 1,7-зза—Назрановски района, 1,5-зза Сунженски районе дукхагІа дахад фуаш. Баьхьа, соахкарчул кІезигагІа дахад уж Ачхой-Мартановски, Надтеречни, Шалински, Шелковской районашка.

ХІанз хьайбаш дІалелаерий леладерий лоархІаме декхар да продуктивность лакх а еш хьайбаши оалхазараши ІенгардоахІалга дизза Іаламдари бІаьсте хьалча даьгІенашка боагІаш йола йоакхо ярх.

Маршрутанаш еребамача грузови автомашиний лоархІамегІарчох цаІ да царех кхетамца пайда эцар, вешта аьлча царех пайда эцара коэффициент лакха хилийтар. Цудухьа Грозненски автотранспортна кулгалхоша инженерно-технически болхлоша, водителаша ерриге шоай торонаш оарцагІъяьха кхаьхьет дІа-юха леладаш машинаш мукъ тІаболаш мара ясса леларгболаш гІулакх вІаштІехьдаьккхара. Мукъ тІаболаш машинаша дукхагІа яхьь ма бу лакхагІа хул автомашинех пайда эцара коэффициент.

Тха автотранспортни предприяте дукха я специализированни автомашинаш. Царех я бензовозаш, битумовозаш, мазутовозаш, кхычараш. ДІайоладеш мукъ ийца яхача юхайоагІаш ясса йоагІа уж машинаш, хІанз аьнна кхыбола мукъ дарца хьаба хьа ца хиларах. Цудухьа уж сана йолча машинех пайда эцара коэффициент 0,5 мара хила йиш яц. Тха предприятерча ерригача транспортах 65 процент ерий специализированни автомашинаш я. Цудухьа дІа-юха тхукъа халагІа бохамь мукъаш дукхагІа хулийт, къахьегама оасавлен транспортах пайда эцара коэффициента лакхагІа дулийт тІаехаш яхача автомашинех биша пайда эцара ч тах. Царех я прицепаш, полуприцепаш тІехьатайса йола трайловаш, фургонаш яз а кхийола а автомашинаш. ДІадахача шера эгтара лакхагІа коэффициент хилар «Шкода-Алла» яхача автомашиний. Цаьна вай мехкарча дукхача городашка дІа-юха мукъ халкъа бохама мукъаш.

Автомашинех эгтара дикагІа пайда эцарех а Грозненски УТЭП (узлови транспортно-экспедиционни предприятей).

КЕРТТЕРЧАРЕХ ЦХЬА ХЬОКХАМ

Уж вІашагІъехкхай РСФСР еррогача городашка, шита созаюза республикашка. Мукъ тІаболаш машинаш кІезигагІа дІа-юха леларгболаш гІулакх дика вІашагІлехка я уж. Цар тоо хулийтаргья автомашинех пайда эцара коэффициент 0,75—0,85-нега кхачийта. Из дика хьоккхам ба.

Совхна шоай машинаш лакхъ боахама мукъ дукхагІа дІа-юха а кхухьеш, царех пайда эцара коэффициент эгтара дакхагІа хилар тха предприяте цхьоалагІча автоколоннерча водителий Г. Петросянца, В. Антаева, А. Масленникова, кхы дукхачар я. Автомашинех пайда эцара цар коэффициент 0,95-нега кхачар.

ДІадахача шера тха автотранспортни предприяте автомашинех пайда эцара коэффициента план тІехкхоачаш а еи 0,65-нега кхачийтар. Цун чотах планагІа лаьрхІачул совгІа дІа-хьа биццей 84 эзар тонн халкъа боахама мукъ. ХІаьта планал совгІа яь тонно-километраш 965 эзар хилар.

Мукъ тІаболаш автомашинаш дІа-юха ца леилйтаре даьхье хьа вай республикe эгтара пайдаегІа йола маршруташ я материалаш а яца автомашинаш Кизляре, Наурe хьежарагІа. Юха цІайоагІача хана Грозненски гІишлошъеча организацешта карна ях Чеченски карьерара гІум. Цу маршрутанашка автомашинех пайда эцара коэффициент 0,70—75-нега кхоач.

Кхыдола мукъаш кхухьеча меттигашка эксплуатаци отделе автомашинашна юха цІайоагІача хана кхы тайпа мукъаш кхухьаргдолаш планироваш ер бахьа долаш тха коллективо тІехкхоачашъю цу лоархІамерча дукхахана план.

ИйсалагІча пятилетка дийтагІча шера эксплуатаци отделa болхлоша социалистически декхараш тІаийцад. Шоай торонех биша пайда а эцаш, мукъ тІаболаш ясса машинаш леларгдолаш, автотранспортах пайда эцара коэффициента план цаІ-ах процент тІехкхоачашъе. Уж декхараш шоаш толамца кхоачашдергдолаш дог тийша ба тха автотранспортни предприяте болхлой.

А. БЕКБОТОВ,
Грозненски автотранспортни предприяте эксплуатаци отдела начальник.

БІАЬСТАННА НАКЪАДОЛХАШ

БІаьстан юхье юа культураш дІае кастта шоай машинаш кхиашa ясаяха еаргья вай республика кхаш леладерий.

ХІанз республика боахамий мастерскойшка чакхдала гарга да оалам дечен ялат дІадуьчен агрегаташта ремонт яга. 1974 шера март тІехкхоачаш республика колхозашкеи совхозашкеи 2893 трактора ремонт яьй, планагІа 2838 трактор йолча.

Тракторни парк бІаьстач кхашкарча балхашта кийчъяра план тІехкхоачашъяьй Ачхой-Мартановски, Грозненски, Гудермесски, Надтеречни, Назрановски, Наурски, Советски, Урус - Мартановски районашка.

Цунца цхьана хаалахёта а Веденски, Малгобекски, Сунженски, Шалински, Шелковской районий боахамашка еррига тракторахш кийчъяьц. Цу боахамашка укх гаргарча деношка ремонт я яккха эза цхьа бІаь гарга трактор я.

Тракторашта ремонт ярца цхьана механизатораша кийчъяьй дукхагІйола юрта боахама инвентарь. Наурски районе деррига нохараш тоадаь даьккха кийча да. Грозненски, Назрановски, Урус - Мартановски, Шелковской районий боахамашкара нохараш ремонт я йоаьла гарга да, Ачхой Мартановски, Грозненски, Гудермесски, Назрановски, Наурски, Сунженски, Урус - Мартановски районий боахамий сеялкаш 90 процент кийча я.

Цунца цхьана хІанзчул тІехьагІа дукха нохараш кийчъе дезаш ба Ачхой-Мартановски, Надтеречни районашка, сеялкаш — Малгобекски, Веденски, Шелковской районашка.

БІаьстан юхье дуа ялат дІаде доладала дукха ха йисаяц.

Республика боахамий кулгалхой, специалистий, механизаторий лоархІамера декхар да гаьна ца доахаш гаргарча деношка техника кийчъеча доала кхоачамбоацараш дІа а даьа, бІаьстан кхашкара балхаш кхьатарол дІадоладе.

Тракторашта ремонт ярца СВОДКА

(План процентащка)

Ачхой-Мартановски	140
Веденски	39
Грозненски	108
Гудермесски	103
Малгобекски	87
Надтеречни	102
Назрановски	118
Наурски	100
Ножай-Юртовски	124
Советски	129
Сунженски	94
Урус-Мартановски	106
Шалински	98
Шелковски	93
Грозный	150
Еррига республике	102
1973 ш. 1 марте	108

ЦІАРА ВЕЛАЧА ДЕШАРА БАРТТАЙЯ. Цхьа деззал сагна бартнайна, шоайла тІера безаме, Іаверал болаш дукхача къамех студенташ ба Нохч-ГІалгІай пачхальахкен университете дешен тІехдинен дейнаш. Царна юкъе ба эрсий, нохчий, гІалгІай, хІарий, дагестанцаш, эрмалой, украинцаш, шитта кхыча къамех бола хургбола хьехархой. Царех ба литератораш, историкаш, физикаш, математикаш, хьмбариш. Цига дешен тІехдинек дешаш ба: физмата цхьоалагІча курсера хІара Музаева Земфира, филфака цхьоалагІча курсера гІалгІа Озиева Мадина, физмата кхоалагІча курсера нохчо Саламова ПаьтІамат, эрсе Шилова Любa, эрмало Оганова Женя, гІалгІа Дарсигова Фатима.

СУРТА ТІА: (хьалхарча мугІаре) М. Озиева, З. Музаева, П. Саламова, (шоллагІча мугІаре) Л. Шилова, Ж. Оганова.

И. БЛИЕВА сурт.

Кхалнаьха денна хетаяь торжественни собрани

Селхан М. Ю. Лермонтова цІерагІча пачхальалкен драматически театре дерригача дунен халкъий кхалнаьха денача цІейна хетаяь торжественни собрани хилар. Собрани хьайиллаш Грозненски горисполкома председатела заместитела К. И. Ичешикс.

Цул тІехьагІа кхалнахага моарша дотташ къамаьлаш дир КПСС Ленински райкома хьалхарча секретара И. Ф. Галковас, КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара И. Я. Праченьа, «Ставропольнефть» НГДУ мехкдаьттахочо М. В. Магомерова, М. Ю. Лермонтова цІерагІча драматически театра артиста, РСФСР-ен Нохч-ГІалгІай АССР-ен заслуженни артиста В. И. Оглобина, Нохч-ГІалгІай пачхальакхи университета студента А. Парова. Шоай холлоанка дег тІера моарша хетта бьаьмбар эгтара вІашагІбараш—Грозенерча № 10 йолча берий бошо кхеябараш.

Советски кхалнаьха йоакхо ярах Коммунистически партено советски пачхальалкхено баркал оалаш къамаьл дир Нохч - ГІалгІай писателий Союза правлене председатела, Лаккхехьарча Совета председатела Р. С. Арсанукаев.

НОАНОЙ, ЙИЖАРИЙ, МЕХКАРИЙ СИЙЛАХЬ ЦІЕЙ!

СОВЕТСКИ КХАЛНАХ— КОММУНИЗМ ХЬАЛЪЕРАШ

Дерригача дуьнен тІерча къахьегача зудабераша барт-цхьоьнІон цІей — Дуьнен кхалкъашта юкъара кхалнийн дезде ди укх шера 8 марта кхочу-ткъен даздарІа деззу прогрессиви адамаша. ХІора шерій цу дийнахьа миллионийн бола кхалнах хьеж маІача нана нийсса цхьатерра бокъо хилара, демократена, социальни прогрессаа, керда дуьнен тІей цу хилийтара, шоай бераш ираене сийрда кховеш йолаш хилий-тара тІехь лоттабеча къовса-ме шозашта фу карагІдеьнад.

Вай Дайхено цу дийнахьа цхьа мехкарий дукха бозаш лоархІаша хилар белгал-довлакх, сий ду цар беркатерча кулгий, сийрдача хьаькъала, наьна цІенча дега.

ИйслагІча пятилетка кхоалагІа, хоадамбеш дола шу тол-ламца чакхдаккхарца дог гІоз-даьлша дезду шоай цІей совет-ски кхалнаха. Паччахьалкхан алдавеш тІехкхоачашйир про-мышленноста болхлоша, цІак-кха а ца хиначча тайпара бол-кха къункъам бьаьккар ахар-хоша.

Дерригача советски халкъо санна, оаха, кхалнаха доккхаш ду дайхача толамех, хІана хьача мехка материальни ду-ховкин гензах ах кхалнаьха кулгашех хьахкъалон хьадаь да. Советски кхалнаха миччахьа а болх барах — цехе а ферме, школе а больнице, пачхалкхен учреждене а Іилма лаборатори — массанахьа а къахьегамца хетаме гІулакх хилара хьоккаи гойт, дика дІадоладеча дукхача хІаман инициатораш ба, шоай къахьегамца доккха дакъа лоац коммунизм хьалъара юкъе. Общественни производства ерригача участкашка тІехьаьнна гоз-вал, хІама довзара тІаккхуш бола кхетам хьахьоих, кхалнаха дас санна доал ду общественни рузкъона.

ХІара шу массана доал дукхагІа хул халкъа боахаме болх беш бола кхалнах. Укх тІеххьарча кхаь шера болх беш бола кхалнах 3,5-аза дукхагІа хиннаб. Хьакъалцен промышленноста йоакха гоазал эшача доакъошкен деча балхашца бола кхалнах дукхагІа ба. Промышленноста эттара вай ховарча, прогрессиви доагъоншка: прибораш хьаеча, электронике, химе дукхаа йола профессеш кхалнаьха профессеш а хинна дІаэттай.

Революци хиладехьа Россе кхалнахах 86 процент капиталисташтен чиновникаштен чулаттар, 25 процент хулакаштен помещикаштен чухатта батракаш бар, 13 процент предприятешкен гІишлошъечен къахьегаш, 4 процент просвещенои укхиІало лоархенеи учреждешка болх беш бар.

ХІьалта хІанз вайшига хІара кхоалагІа инженер кхалсаг я, ший лорах кхоъ кхалсаг я, хьехархошта юкъе 71 процент ба уж. ДукхагІа хул кхалнах Дайхен Іилма догІадоалладеча а. 1973 шу дІадолалуш Іилма болх беш 350 эзар кхалсаг яр, царех 60 эзар Іилмай кандидат, 3100 Іилмай доктор, 1800 академик, Іилмай Академе член-корреспондент, профессор я.

Советски кхалнаьха къахьегама хьинара политически сакхетама лакхбалара хьоккач дика шу Нохч-ГІалгІайчена а. 1973 шера [illegible] хьелхе йоахаме дерригача доакъошка болча махах 80,4 процент кхалнах ба, царех промышленноста 42,3 процент, юрта боахаме — 44,4, ухаахІено лоараче — 86,1, просвещене — 71,2 процент а болха [illegible] беш йола 34,6 эзар кхалсаг дикахера юкъерех образованн йолаш я. Заводашка [illegible] участкай начальникаш болаш, [illegible] кхалкъалиега [illegible] латтаж, цехтера специалистий болаш, чоалхаме [illegible] [illegible] кхалнах ба. Іилмах Іилма - педагогически болх беш 1820 кхалсаг я, царех юкъе 70 Іилма кандидат а йолаш.

Халкъо тешай ду кхалнаха общественно - политически вахарен общественни производства дукхача а бехктокхамерча а участкашта доал де. Галина Федоровна Гапнова, Социалистически Къахьегама Турпал Вера Георгиевна Табацкова, Акастасия Михайловна Карагичева парте райкомий хьалхара секретараш ба, Роза Абдулхалиновна Саламова республика халкъа тІахьожама комитета корте латт, Тамара Усамовна Махмудхаджиева ВЛКСМ областной комитета хьалхарча секретараллий хержай. 11 кхалсаг я республика министрий заместителаш, йиъ — райисполкомий председателаш, йиъ — совхозий директораш, пхиъ — колхозий председателаш.

Республике да а доагІаш сий деш ба Социалистически Къахьегама Турпалаш Барахоева Элбакхъий Лемка, Мария Павловна Ушакова, Таисия Борисовна Летковская.

Дайхено дакха мах бу коммунизм хьалъеча ший мехкараште карагІдулача къахьегама гІулакхий, мабоаттІара белгалбоах уж. Пятилетка кхоалагІча, хоадамбеча шера юртбоахама производство дегІайоалаеча доккхий толамаш дахарах Нохч-ГІалгІайчен 338 кхалсага правительства совгІаташ деннад, царех 10 кхалсага Ленина ордени 12 кхалсага Октябрьски революце ордени а луш. 183 кхалсаг я тайп-тайпара сийлен цІи ена.

В. И. Ленина боккха лоархІам беш хиннаб паччахьалкхена доал дара кхалнах дахьосара. Цунна гуш хиннаб бьчана цар бокъо шьатарра хилийтара бокъонца бола нийсъ. ВорхІаллагІа гулъьача Лаккехьарча Совета депутаташта юкъе 463 кхалсаг я. Дерригача капиталистически мехкий парламенташка хоржача бер-ригача кхалнахал дукхагІа хул уж. Союзни республикай Лаккехьарча Советашна 34,8 процент, автономни республикай Лаккехьарча Советашка — 35, моттигерча Советашка 45,8 процент кхалнах ба, хІьата Нохч-ГІалгІай АССР Лаккехьарча Совете — 50,4 процент.

Советий Іаьдала органашца хоржаб эттара дешхагІа сий деш, лоархІаш бола, тешаме, общественни производстве чІоагІий къахьегара хьонхам гойта, общественно - политически вахара юкъе хьинаре дакъа лоаца кхалнах.

Вай мехка общественни политически вахаре а коммунизм хьалъеча а юкъе советски кхалнаха хьинаре дакъа лоацаш [illegible] тешам ду кхоъе ахта [illegible] совгІа [illegible] кхалнах Советски Союза Коммунистически парте члени хилара, КПСС XXIV съезда делегат йолаш [illegible] кхалсаг яна хилара.

Вай республике КПСС мугІарашка 10105 кхалсаг я, царех 425 юкъхьанцарча парторганизацена корте латт, хІьата 117 кхалсаг республика партийни аппараташка болх беш я. БІаьш бола кхалнах ба агитатораши пропагандисташи болаш, бахача ваха идейно-политически, интернациональни, атеистически кхетам луш хьинара болх бу цар.

8 Марта советски халкъо даькъала юц берий нана йола кхалсаг. СССР кхалсага йиш хул къахьега а, берий нана хила а, дезалцара чам бца. Паччахьалкхено кхалсаг берий нана хиларах кхалсага социальни функци а лоархІа, берий -нахьнен берен хьоштам ло-раделга шийна хьатІанйнад. Кхалсаг берах йолча ханен цо бер дичен алапи а телаш дукхц отпуск лу, бера хьалхарча шерен аз цамогаш хинчен цхьайола льготаш лу, карма хьаьай берий бешанашта ясле-ши, кхоь а кхй дукхагІа а бераш хинча пособеш тел.

Дукхьал вай республике цхьан шера дукха бераш долчен цхьаь болчен берий нанашта 7 миллион сом пособеш тьа. Бераш дола кхалсаг чІоагІа лоархІаш а дерригача халкъа сеаш а хилара белгало а бераш долча ноаношта орденаши медалаши телаш, «Нана-турпал» яха цІи луш хилар.

Нохч-ГІалгІайчена «Нана-турпал» яха цІи лелаеш 1419 кхалсаг я, 71 эзар совгІа йолча кхалсага «Материнская слава», «Медаль материнства» яха орденаши медалаши еннай.

СССР-ен кхача социалистически мехкаштен кхалнаьха йокъонаш маІача вахьачарца нийсъеш дайхача толамашца капиталистически мехкашка монополеша лоаттабеча низІотъама духьал, общество революционни кхоеие хувцар тІехьа, маьарач социальни прогрессах тІехьа къовсам лоаттабера дог айдаца шилассаш болча кхалнаьха.

Дуьнен тІа машара дерригача халкъий кхерамален лорайра чІоагІало йолча Советски Союза экономически оборонни низа шоаш кхо ца беш къахьегарца чІоагІбарах шоай интернациональни декхар лоарІ советски кхалнаха.

Де дезарий денале програмна лоархІаш чІагІйина вай сий долча кхалнаха КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленума решенеши партега, советски халкъага КПСС ЦК дах Кхайкарала, Парте массе агІорахьа йоакхо аш болча, шоай кховнара ди бахьан сатийна болча советски кхалнаха Коммунистически партеца тешаш ду КПСС XXIV съезда исторически решенеш кхоачашъяра шоай низ кхоберг ца хилара.

Р. ТИМОЩЕНКО,
КПСС обкома Іилманеи дешара заведенеий отдела заведующа.

ТкъаьА итт шу совгІа да а В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода Центральни заводской лабораторе лаборантас, коммунистка Колодяжная Анастасия Михайловнас къахьега. Лабораторе цул сиц йола ацали зам цо дукха тІехкленей ця хилараш массано лоархІаши сийдеши а из. Шийн опыт дог рьъе долаш дІалу цо къонача специалисташта.

Хьинаре къахьегарае совгІа общественни балха тІа а дика дакъа лоац цо. Анастасия Михайловнас цІенен дахкен кхоачашду Центральни заводской лабораторе парторганизаце секретара, цеха партбюро члена декхараш.

Дукхача шерашка хьинаре къа а хьегаш бакха дика толамаш дахарах цунна еннай завода къахьегама ветеран, коммунистически къахьегама ударника яха сийдола цІераш, Ленински Юбилейни медаль, кхы дола совгІаташ.

СУРТА ТІА: лаборантка А. Колодяжная.
А. КЫЧИКОВА *сурт.*

Болх тоабарца дезду цІей

Шоай болх хІало дикка тоабарца даькъалдахкаб укх шера Дерригача дуьнен кхалнаьха цІейна — 8 Марта МагІалбикера культура болхлой. ДІадахача шера баьча балха лоархІам бича республика районашта юкъе культурно-кхетама болх дикагІа хІаштІехьбаккхарашта юкъе лаьрхІай МагІалбика. Советски социалистически ях дика толамаш дахарах республика культура Министерствас хаь сага «Социалистически яхье котвалийар» яха знак еннай, вегІанча алчаш совгІаташ деннад.

Цу дерригено тха дог гІоздоаккх, дІахо ахи а дикагІа болх бе безам хулийт, къахьегама хьинар совдоакх. ХІьата а оаха дика кхетаду тхоай балхаца дукха а кхоачамбоацараш долга, культура учреждений бола дІахо шерба а тоабе а безилга. Цу гІулакха бер-рига тхоай низ дІалуш а да тхо.

Района культура болхлоша шоай партера лаккхар лоархІ парте XXIV съезда, КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленума, Нохч-ГІалгІай обкома X пленума соцамаш вахаре чакхдоахара. Уж исторически документаш, ишта КПСС ЦК партеген халкъаген дах Кхайкарал, 1974 шера Ерригсоюзни социалистически ях йоаржаярах дола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцамаш эттара хьакха семинарашка шоаш хІоаргІа Іомадаьд культура болхлоша, хІьата хІана уж района къахьегамхошта дІадовийташ а ба уж.

Цу гІулакха коллективашка лекцеш еш, къамаьлаш ду, балха хьалха латтарашта вІашагІкхетара сайреш ю, библиотекашка книжни выставкаш, дешарий конференцеш ю.

Дукха ха йоацаш Долаковрчен Вознесенскерчен библиотекай болхлоша шурей - товарни фермашка «Шура йоаккхара лакхдарах Іаьсий хьадеяга тоадарах» хетаж дешарий конференци чакхъяьхар. Хьайбаш доладерий терахь тІасазш, царна балха хьалха латтарий гоазал йоазийташ декха чакхъяьхар уж конференцеш.

БІаьстан балхаш дІадолалеча кхалнаха культура болх дІабахьара кийчо еш йиъ агитбригада а района. ХІаннехьа белгалъяьхай цар маршруташ, юртбоахама къахьегамхошта шоаш гойтаргдолчунна репертуар еш еш, арен станашта гойтара агитаци кийчъеш ба агитбригадай доакъашхой.

ХІара битта дикъа районерча клубий а библиотекий а болхлоша семинараш ю оаха. Керда а, тхона хетачох дукхагІа пайдане а да уж семинараш хьалха сайна районе хьагулбеш а ца еш, юрташка еш хилар. 19-ча феврале эргІанна бола семинар хилар Долаковрча культура ЦІагІа, республика министерство болхлоша лакха мах беш дика чаьгІъялар на. 27 марта Инаркъерча клуба хургъа семинар. ХІанзехьа дена цунна кийчо еш ба юртарча клуба а библиотека а болхлой.

Цу тайпарча семинарашка къовсам бу битта баьча балха, массанона дІадоазийт культура болхлоша эшаргІдаьлла декхар, белгалдоах балхацара кхоачамбоацараш, дІало бола тоабара наькъаш.

М. ПУШИНА,
культура отдела заведующа.

Цифраши факташи

[illegible]

●

[illegible]

●

[illegible] 50 процент [illegible] — 31 процент, [illegible] — 71 процент, [illegible] — 73 процент.

●

[illegible] 1973 шу [illegible] 350 эзар [illegible] 60 эзар [illegible] 3100 [illegible] 1800 [illegible] 3438 [illegible] 70 [illegible]

●

[illegible] 463 [illegible] СССР [illegible]

[illegible] 34,8 процент [illegible] 35 процент [illegible] 45,8 [illegible] 50,4 процент [illegible]

●

[illegible]

●

[illegible] 1973 шера [illegible] 70,4 процент [illegible] 53,6 процент [illegible] 44,4 процент [illegible] 83,1 процент [illegible] 71,2 процент.

●

1973 шера [illegible] 333 [illegible] 12 — Октябрьски [illegible]

●

Нохч-ГІалгІай республикехь 183 [illegible]

●

1412 [illegible] Нохч-ГІалгІай республикехь «Нана-турпал» [illegible] 71 эзар совгІа [illegible]

●

Дуьнен бераш [illegible] 7 миллион [illegible] Нохч-ГІалгІай республикехь.

МАССАЗА А ХЬАЛХА ЛАТТАШ

[illegible] хургйш тха Грозненски района кхалнах дикаг [illegible] массанахьа а латтар [illegible] моттиг ца хьаьа. Цар болх бу кхалнаш, фермашка, предприятешка, [illegible]... — массанахьа а. ТІехь - тІехьа дукхагІа хул хьинаре къахьега, дайна коммунистически [illegible] болх, хийна тІадаьле общественни гІулакх боккха бехктохкхам хеташ кхоачашдеш бола кхалнах. Масала, ше къахьегача боахаме хеттеа районе а дика йоаз № 3 йолча сомийн бьыаддарийх совхоза звеньевая Стодеревская Екатерина Васильевна. Цун балха йоккха опыт я, бола вІаштІехьбаккха а наха хьалхе лелае а дика хоа цунна. ХІара шера дика хьуяккъаду бьыадарам из корта латтача звенос, тІехкхоачашъю Іалаин социалистически декхараши.

ДІадахача шера плане 100 центнер йолча 12-нех хІара гектара тІара 202 центнер помидораш латтад долча лаьттара хІара гектара тІара плане 220 йолча 360 центнер хабуш чуйицар коммуниста Стодеревскаяс хулгалдеча коллективо. Пятилетка кхоалагІча, хоадамбеча шера дика хьонхамаш дахарах «Знак Почета» яха орден еннай цунна, дукхаза грамоташ тийнай. Хьинаре дакъа лоац совхоза а района а общественни вахара юкъе.

Хьайна йовзац «Горячеисточненский» совхоза механизатор Дудуркаева Камета. Хадлакза доккхий къахьегама толамаш доахаш хьайоагІа из. В. И. Ленин ваь 100 шу даьара сийна лаьнача социалистически яхь хьалхара моттиг яккхерах «За доблестный труд» яха медаль, кхоалагІча пятилетка хьалхарча шера къастта дика къахьегарах Октябрьски революце орден елар Дудуркаевайна.

Юрта боахама продуктан дукхагІа ялара лаьцача Ерригсоюзни социалистически яхье юкъе а иха, доккхий декхараш кхоачашдир опыт йолча комбайнера дІалахача шера: планагІа 200 гектар чуяа йоагІача 350 гектара тІара ялат чуийцар. ХІьата болх дикха барах Ленина орден еннай цунна.

ХІанз цо ферме хьайбаш гІулакх деш трактор тІа бола бош я, хІьата цун комбайн Каметас цо дика тоа а я, дІаоттаь латт. Дика къахьегарал совгІа, Дудуркаева йоккха общественница а я. Ше Нохч-ГІалгІай АССР Лаккехьарча Совета депутат хилара тарра бехктохкаме декхараш кхоачашду.

Иштта дика къахьегаш я «Ермоловский» ноа тІара оалхазараш кхедеча совхоза доярка, партгрупорг Кадырова Яха. ХІара беттача Іаттагара а дІадахача шера 3000 килограмм шура яьккхай. ХІьата укх шера 4000 килограмм шура тІа а яйна.

Шу массана йола дукхагІа хул районе юртбоахама хьинара карарлаш бола кхалнах. Укх тІеххьарча шерашка шера механизаторий курсаш чакх а яьхар, шоай техническа гоазал лакха а бир 400 совгІа йолча кхалсаго. Уж ба трактористаш, комбайнераш, газосварщикаш, шалт дІаяьдача а доахан деттача а машиний машинисташ, киномеханикаш, кхыбола специалисташ.

Цу хана чуь районе [illegible] хиннаб колхозий совхозий производства бокъошка бола мастераш опыт дола [illegible] затораш. Царех ба трактористаш «Горячеисточненски» совхозера Зайнева Валентина, Докаева Зина, «Загорский» совхозера Максудова Зина, Акаева Малика, № 2 йолча бьыаддарий - шурей совхозера Курбанова Малисат, Умарова Izзерат, кхы дукхагІараш.

Укх тІеххьарча шерашка къастта лакхбеннаб тха къахьегача кхалнаьха морально-политически боарам. Из гу укхал хьалха дІадахача Іай хьайбай продукташ дукхагІа яхарца кийчъярча тІехь дІатоллача Ерригсоюзни социалистически яхье цар дайхача декхийча толамашкен. Дайхено цар хьинарча хьаи белгал болхдача маьхацен. Района хьайбай боахаме 1973 шера 6 сентябре СССР Лаккехьарча Совета Президиума УказагІа орденаши медалаши еннача 41 сагах 33 кхалсаг яр.

Дукха бола бехо укх тІеххьарча шерашка кхалнаха интернациональни атеистически кхетам луш, уж общественни къахьегама а вахаре а юкъеозаш, къастта 1973 шера КПСС обкома X пленуми парте района XI пленуми хинначул тІехьагІа. Бокха къовсам лоаттабу дІаэхача замах йоадаеча воча гІулакхарта духьал: урдув дахара, дукха лестий кхувьара, кхалета йоІагаш маьре яхийтара, маьрІатен Іадатен Іаддахк кхалнаьха бокъонаш йохара, кхычарна духьал.

Партега, советски халкъага КПСС ЦК даьча Кхайкарале ло а луш, 1974 шера латтабарен хьайбашкарен йоалл продукташ дукхагІа яхара кийчъяра а йола юрта боахама болхлой Ерригсоюзни социалистически ях йоаржаяра хьакъаьяра КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцам реьза хина хьал а лаьа, шерра социалистически ях йоаржаяь [illegible] къабаьлхаб тха района кхалнах шоай дезача дийна — 8 Марта.

С. ШУАИПОВА,
КПСС Грозненски райкома кхалнаха юкъе беча балха отдела заведующа.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДАРА

Хьетіахчаьнал Дуьнен кхалкъашта юкъара кхалнаьха дезе Ди. Цхьа интернациональни дезал а хинна маІача наха нийсса бокъо йолаш дерригача доакъошка толамца къахьегам ба вай кхалнах-ноаной. Тахан ца дуьна боаш ба сай вахарах, нохкъостех, балхах.

1960 шера дена мотористкала болх беш я со Грозненски швейно - производственни объединене кхьоалагІча хІамаш тегача цехе. ХІана вала берий костюмаш тег.

Тайп-тайпарча къанах 54 саг чувоагІача тха бригада КПСС ЦК партеген халкъаген даь Кхайкара хьал а лаьна, тоталашка а хьежа доккхий социалистически декхараш тІаьйийнад. Укх ийслагІча пятилетка къоастамбеча шера план 23 декабре кхоачашъе, арахена продукци дикен тІехдикен хара яа хилийта, тІайийхача коьагІа хургІолча берий костюмий керда моделаш юкъейоалае дош деннад тха коллективо. Уж декхараш кхоачашдеча тхона новкъостал ду шерра йоаржаяьча социалистически ях.

Партен правительствен хадаиза йоакхо ю наьха хьал-торе лакхъяра, кхалнаьха культурни а духовни а хьашташ кхоачашдара, наьна декхар кхоачашде хар бьтув хургболча хьал вІаштІехьдаккхара. Тха бригадере кхалнах дика болхлой хинна Іад. Уж ба декхар кхетам бола, къахьегам дукхабеза, социалистически Дайхен бакъ граждан хьахкхебу кхалнах-ноаной. Са сай а да кхо бер. Паччахьалкхено гІо деш хьалхедьа уж, дешийтад царга. Гирихан дешаш я Московски юридически институте. Бехкан дийша а валла инженер ва, хІьата Лейла училище чакх а яьнха швея я. Вожаш кхоь школе дешаш дагІа — Аьсет — 8-ча, Хьесан — 8-ча, Хьусен — 10-гІча классашка. ХІана атта бьйнаб уж.

1971 шера 45 шу хилча дезала доахане а нана-турпала хиларах пенсе яхийтар со. Бахьда, сона могаш болла тиваха къаста. Пенсе йолаше боля а беш сай коллектива вахарца яхеш а ю. Сай са санна дукхабеза сона болх, новкъосташ.

Деза цІий, 8-гІа Март даькъала дувцаш берриге кхалнах могаш - маьрша болаш, къахьегача а бераш кхедеча а толамаш доахаш, дезале [illegible] тул, ираз долгин байар аз сона.

М. ЛЬЯНОВА,
Грозненски швейно-производственни объединене моторастка, коммунистически къахьегама ударник.

Нийсса дакъа лоацаш...

Деза ди гаргагІертача хана къаьстта дог гІоадаьнна къахьега дог доагІа. ХІара цІей толамашца белгалдаккха гІерташ хилар советски наьха оамал а хинна дІаэттад. ХІьата, кхетаде доагІаш цу дий, кхалнах цу цІейшта юкъе а шоай деза ди — 8 март къаьстта белгалдаккха безам болаш хилар.

МаІача сага нийсса кхалсага бокъо еннай Советий Іаьдало. ТІаккха маІача сага санна къахьега а деза кхалсаго. Иштта из уйла йолаш болх бу тха завода кхалнаха.

Пятилетка кхоалагІча, хоадамбеча шера план, шерра социалистически ях а йоаржаяь хал хьалха, 28 декабрь тІаьтташ кхоачашйир тха завода коллективо. Къахьегама бозарбе лакхъяра задани 6,2 процент йолча 6,3 процент кхоачашйир.

Уж толамаш доахача кІезига дакъа лаьцадац тха завода кхалнаха. Шоаш тІайийца декхараш кхоачаш ца деш дитад цар шоай бехкагІа. Цар къахьегама дисциплинка а балха культура а лакха я. Советски наьха вахара хьал тоадара обществе шоашкар дукхагІа хІама дІакхачайта гІерт.

Партега, советски халкъага КПСС Центральни Комитето даь Кхайкарал укх шера де дезарий программа лаьрхІа тІа а йина, дІадолаялда тха болхлоша пятилетка дагІалгІа, къоастамбеш хола шу, чІоагІе могебаьб 1974 шера халкъе боахам догІабоалаеба план хьалхьа кхоачаш хилар шерра Ерригсоюзни социалистически ях йоаржаяра хьакъехьара КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцам.

Доккхий социалистически декхараш тІаьйийнад укх шера тха завода коллективо, хІара болхлочо, царна кхалнаха а.

Тхона низкъала хургйа ер шу вай республике доаккхаш дола мехкдаьтта кІезигдаларца. Из иштта дале а тхоай бехкагІа хІама тоалхийтаргдац оаха.

Депутат хиларах тарра производственни болх барал совгІа, со харжархошта хьалхашкара сай декхараш кхоачашде а гІерт, вешта аьлча хархархой наказаши республика Лаккехьарча Совето тІадиллашта гІулакхи.

Жилова цІерагІча улицагІа сердал яцар. Нах овщагІа а бахьа, сердал йиллийтар аз. Йоачаш хиннача хана хотта баьле хала хулар бахача наха Заводской районе дукхаэтажи хьачарен парафиново цехерен трамвай тІа кхача. Цига асфальт йилла даькхаш дахкийтар, кхыдола гІулакхаш дьаь, наха фу эш хьажа а ца кхоачашде а гІерт.

Аз а са новкъостиша операторша Заманова Надежда Константиновнас, кхычар а низ кхоберг бах пятилетка дагІалгІа, къоастамбеча шера зовдаш, парте дІадехаш махилара, хавал хьалха кхоачаргьяра. Иштта къахьегара тІакхен оала республика кхыбола кхалнах а.

Н. АСТАХОВА,
В. И. Ленина цІерагІча мехкдаьтта чакхдоаккхача завода оператор, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккехьарча Совета депутат.

Мария Георгиевна Дэнтер—дакхие директор я. Цхьан дуй-болу беш аз 3000 саг. «Старт» олуча берий [illegible] объединене 14 эзар зІетегача йоккхача специализированна-тегача граждански схІамаш ваши производственни объединени» але йиш я. Ухказ [illegible]

СУРТА ТІА: М. Г. Дэнтер.
В. Кунов сурт.
ТАСС фотохроника.

СА ИРАЗ КЪАХЬЕГАМЦА ДА

Дерригача дуьнен тІерча кхалнаьча деза Ди — 8 Март хьатІакхоачача хана [illegible] нийсду аз дІалкача бІаьдача замах [illegible] а бокъо йоацаш хиннача кхалсаген маІача наха [illegible] къахьега, [illegible] [illegible] бола вай заман кхалсаген ши вахар.

Къаьвача замах болача кхалнаьха вахара вІаьнна а тера [illegible] советски кхалнаьха вахар. Из иштта [illegible] массанахьа а. Цар [illegible] къахьегам ба.

Са вахара [illegible] къахьегамца [illegible] Клуэн йоагІача хана дІайоалаенаж са хьайбаш болхаре балх ба. Укх сорзово аз къахьега 13 шу да. Цхьанна а шера [illegible] са сай группера доакхаш [illegible] шура [illegible] кхоачаш ца еш.

Къаьстта чІоагІа хьинар аз чакхдаьккхар [illegible] вачача шера. Цу шера планагІа 2100 килограмм йолча хІара Іаттагара 3100 килограмм шура яьккхар аз. Сога кхоачача толамаш хилар сона [illegible] тха ферме къахьегача доярка Хакимова Зурас, Султанова Айманас, кхычар.

Массано хьинаре къахьегар балхаи долаш ферма коллективо тІехкхоачашйир пачхалкхага шура йоккхара плане. 1972—1973 шерий [illegible] лакха дайхача толамех вай правительство сона елар Октябрьски революце орден. ХІьата хьалха дІадахача шерашка баьча балхах вай Дайхено «Знак Почета» яха орден Ленински Юбилейни медали а я са.

Цу дикачийна [illegible] совгІаташна [illegible] а дикагІа къахьега [illegible] дика кхетаду аз. [illegible] советски халкъага КПСС Центральни Комитето даь Кхайкарал дог чура къобалде а деш, латтабарен хьайбашкаре продукташ дукхагІа яхара йолча Ерригсоюзни социалистически ях ялнай со. Сай тоаргаш а лаьрхІа, ийслагІча пятилетка дагІалгІа, къоастамбеча шера аз деш дакъа сай группера 17 Іаттах хІара Іаттагара 3000 килограмм шура йоаккха.

ХІанз, укх Іан чухулла а сай доахангара шура йоаккхар хьайоагІа со. Юртара лаьрхІоаш дог-бе хІара Іаттагара аз йоакх 10—11 килограмм шура. Сай группера доахангара шура йоаккхара хьалхарча квартала план хьалгехьа а кхоачашдьа вІаштІехьдаьннад са. Шура йаккхара шоай квартальни планаш кхоачашъяь иштта тха фермерча кхыболча кхача доярка а. ДІадахача шера укх хана йоаккхаш хиначунца нийсйича 200—250 килограмм шура дукхагІа йоаккх тха ферма коллективо цхьан дийнахьи баьсани. ХІьата шура яккхара хьалхарча квартала план 15 марте кхоачашъергья ферма. Оахош хІанз доаха къахьегама толамаши кхалнаьха дезача дийна — 8 Марта хетаду оаха.

К. ИСРАИЛОВА,
Шалажски района «Южный» совхоза доярка.

ЦІЕЙНА—ТХА КЪАХЬЕГАМА СОВГІАТ

Тахан вай делларгда дуьнен халкъашта юкъера кхалнаьха цІей, 8 Марта.

Тха бригадо дег тІара къобалдаь тІайийцар пятилетка дагІалгІача шера хьинар айдаь къахьегара партега, советски халкъага КПСС ЦК даь Кхайкарал. Кхалнаьха цІей тІаккхачаш теттара хьинар айдаь къахьегаш я тха бригада. Тха бригада социалистически декхарашта юкъе да хІара бетта план 110—115 процент кхоачашъяр. Пятилетка дагІалгІа, къоастамбеш дола шу доладелча гІоне тха бригадо уж декхараш 120 процент кхоачашду.

Дика производственни хьоахамаш доахаш хьайбагІа оделочникаш Муцольгова Мадина, Ужахова Зайнап, иштта кхыбараш а. Цар баь болх тІехдикка хул массане а.

Партен правительствен лакха мах баьб са къахьегама а: 1971 шера «Знак Почета» яха орден еннай сона. Из къаьстта сона карагІдаьнна хІама дац. Ерригача тха бригадера, партийни, комсомольски, профсоюзни организацей дакъа доал цу совгІатах. Цар новкъосталца карагІдаьнна тхона социалистически яхь доккхий производственни хьоахамаш даха.

Т. АУШЕВА,
«Чечингушсельстрой» трестан отделочникий бригадир.

МАШАРА ТӀЕХЬАРЧА КЪОВСАМА КЕРТЕ

Дуьнен халкъашта юкъера кхалнаьха ди хьатӀакховчаш советски кхалнаьха Комитета халкъий ДоттагӀала орден еннй.

— Тхо дегаш тохаденно гӀадахан дар, — йоаӀ Комитета секретара Балаховская Людмилас. — Иззамо дола совгӀат дацар советски кхалнаха карагӀдьаннараш бахьдар. машар бахьан долаши халкъашта юкъера доттагӀал чӀоагӀдар духьел лоаттабеча къовсама гӀулакха юкъе цар льачача даькъа боккха мах бар ма дий.

1941 шера, мехка эттара хаьагӀа йола ха тӀаьннттачи хана аӀашагӀьеллай советски кхалнаьха Комитет. Цу шера сентябре Ерригсоюзни антифашистски кхалнаьха митинг хилар. Цига дакъа лацараша СССР-ен кхача мехкийн кхалнах тӀахьайхар фацизм юхатохар духьа шоай низам аӀашагӀтохара. Цу митинга аӀашагӀьеллар Комитет.

ХӀанз советски кхалнаьха Комитето хаддаша бувзамаш лоаттаду дуьнен тӀарча 120 мехкарча хьаман кхалнаьха 200 совгӀача организаце. ТӀатӀа дукхагӀа шоййла дӀа-яхкуйт делегацеш, туристски группаш. КПСС-ен Советски правительствон машар белаш йола арахьара политика хьнаре хьал а лоацаш, СССР кхалнаха хьддача гӀулакхашца дакъа лоац дуьнен халкъашта юкъерча вахара ерригача лоархӀамегӀарча событешка.

Комитето эгӀазалца протесташ ю фашистски хунто Чиле леладеча бокъе йоацарашца дувзадецна, дӀахкайкаду чилийски патриотешца шоӀ солидарноста уйлаш хилар. Советски кхалнаха протест ю Греце, Испане, Португале лелаеча терроро Ӏазавен политикана духьала, белле ю ЮАР-ерен Родезерен расови дискриминаци. Комитето советски кхалнаьха цӀерагӀа ши миллион сом дӀатуданиад Ханое наьнен берен Ӏазаш-тохкама Центр хьалхьара фонда. 1973 шера Комитето доккха материальни поякъостал даьд Анголе, Гвинеи-Бисау, Мозамбика, Индо-Вангладеши, дукхача кхыча Ӏарбий мехкий кхалнаьха организацешта. Цига яхьйтар кхачан продукташ, берий барахьаш, кӀадаш, медицински оборудовани, кхыяраш.

ДегӀаухача мехкий хьопача кхалнахахи мехкарехи болча дешархоита стипендаш оттадьд комитето. ХӀанз шӀ нехка лакхерчей юкъерчей дешара заведенешка комитета стипендеш нйду Азе, Африка, Латински Америка 37 мехкарча 250 саго. Эттара хьахя, дийша баьннараш хӀинайе а специальноста а Ӏомаяь, шоай мехкашка юха цӀабехаб.

Комитето дуьнен халкъашта юкъера шиӀ гӀулакхаш социалистически мехкий кхалнаьха организацешца айхха бувзам а лоаттабеш чакхдоах. Укх шера семинар хургьа СССР-е «Общественно - производственни къахьегаме кхалнаха лоаца дакъа» яхача темах. Ишта хӀара шерара традиционни аӀашагӀкхетар хургья «Социалистически общественно дезала лоархӀам» яха темах кхиаш. Укх шера шиш оагӀорахьара аӀашагӀкхетар чакхдахка лаьрхӀад СССР-ен ФРГ-ен кхалнахаца европейски кхерамзлени хӀанзарча обществера кхьанаьха хьален проблемаех лаьца. Июле аӀашагӀкхетаргба советскин америкаески кхалаш-кхалнех. Уж дӀа-юха дагабаргба машар бахьан долаш лоаттабеча къовсамерча кхалнаьха лоархӀамех кхуаш йоагӀа тӀехьа халкъашта юкъерча машарен доттагӀален уйлаца хьалхахьара хьинкахь шоаш тӀа-чон.

Советски кхалнаьха Комитето хьинаре дакъа лоац Дуьнен халкъашта юкъерча кхалнаьха демократически федераце гӀулакхашта юкъе. Цун инициативагӀа 1975 шу Дуьнен халкъашта юкъера кхалнаьха шу да хьина хьаххайкадад ВӀашагӀкхайттача Къамий Организаце. ООН шу решене тешал ду хӀалзарча обществе кхалнаха лоаца лоархӀамо дакъа бакъдаь тӀашера.

Майя ШЕВЕНТОВА,
АПН корреспондент.

Уктусски лоамаш — Урале шийгӀа йолча моттигаш цаӀ. Урала а Свердловскерча лыжни спорт оазрий дукхха спортийи бахаш. Уктусски лоамашка лыжаш хахна ух искеи массе мииргера.

СУРТА ТӀА: Уктусски лоамашка трамплина хьалхашка ба лыжникаш — двоеборьеш Митрохин Николай, Дмитриевич Сергей, Толстихин Сергей.

А. Грахов,
А. Яковлев сурт.
ТАСС фотохроника.

ДАЬХЕН СОВГӀАТАШ ДАЬКЪАЛА ХИЛДА

1973 шера планаши социалистически декхараши кхоачаша, тӀехкховчаш а деча толамаш дахарах СССР Лакхерчача Совета Президиумо шиӀ Указашца совгӀаташ луш балгалбаьхаб Нохч-ГӀалгӀай АССР халкъа бовхама тайп-тайпарча доакъошка къахьегаш бола болхлой, инженерно-технически болхлойи гӀулахлера цаи, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски органий болхлой.

Даьхен совгӀаташ луш белгалбаьккхав СССР мехкдаьтта промышленноста министерства предприятешцар организацейн 147 болхло. Октябрьски Революце орден еннай Малгобекски автотранспортни конторера тракторист - бульдозерист М. Я. Захаров.

Къахьегама Цӏеча Байракха орден еннай 42 сага, царна юкъе ва Старогрозненски бурувекттача балхий управлене мастер М. Т. Заирный, «Малгобекнефть» управлене нехкьалттен газе доакхха оператор Х. Х. Напаев, «Горскнефть» управлене операторш Е. А. Попов, М. Эдельгириев.

«Знак Почета» орден еннай 42 сага, «За трудовую доблесть» яха медаль — 23, «За трудовое отличие» медаль — 30.

СССР орденаши медалаши еннай СССР мехкдаьтта чакхдоахачен мехкдаьттакхимически промышленноста предприятейи организацейн 108 болхлочоа, царна юкъе ва Октябрьски Революце орден еппа СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химически комбината воккхагӀвола оператор Б. П. Гаушко, В. И. Ленина цӀерагӀча мехкдаьтта чакхдоахача завода воккхагӀвола оператор М. С. Невежин.

Къахьегама Цӏеча Байракха орден луш белгалбаьккхаь 41 саг, царна я А. Шерипова цӀерагӀча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода лаборантка Л. И. Гречкина, СССР 50 шу дизара цӀерагӀча Грозненски химкомбината воккхагӀвола аппаратчик А. Э. Мазаев, Н. Анисимова цӀерагӀча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода воккхагӀвола оператор Д. Н. Надаев.

«Знак Почета» орден еннай 34 сага, «За трудовую доблесть» медаль — 8, «За трудовое отличие» медаль — 23.

Правительственни совгӀаташ деннад мехкдаьттан газови промышленноста предприятейи организацейн 16 болхлочоа, царца ва Къахьегама Цӏеча Байракха, орден еппа «Союзмонтажгаз» № 8 йолча специализированни управлене электросварщик Н. Г. Абаничев, «Севкавнефтегазстрой» объединене № 11 йолча гӀишлои управлене штукатур-маляр В. Г. Сенчиков.

«Знак Почета» орден еннай 7 сага, «За трудовую доблесть» медаль — 2, «За трудовое отличие» медаль — 5.

СовгӀаташ луш белгалбаьккхая лӀтачен кхачаш промышленноста, бытови приборий, машинашъеча СССР министерства предприятейи организацейн 7 болхло, царна юкъе ба Къахьегама Цӏеча Байракха орден еппа Аргунски «Пищемаш» завода слесараш Ж. Бисултанови Х. И. Исраилови.

«Знак Почета» орден еннай 2 сага, «За трудовую доблесть» медаль — 1, «За трудовое отличие» медаль — 2.

Правительственни совгӀаташ деннад СССР кхачен промышленноста предприятейи организацейн 64 болхлочоа. Царна за Ленина орден енпа Грозненски мыккъеча комбината мыкх йоттар А. Б. Мнацаканов, Октябрьски Революце орден енна Наурски района Кирова цӀерагӀча комсаш лелаеча совхоза болхло Г. И. Занкин.

Къахьегама Цӏеча Байракха орден еннай 16 сага, «Знак Почета» орден — 20, «За трудовую доблесть» медаль — 10, «За трудовое отличие» — 16.

СовгӀаташ деннад СССР хьунен хьу чакхйоакхкхачен промышленноста министерства предприятейи организацейн 13 болхлочоа, царех 3 сага Къахьегама Цӏеча Байракха орден еннай, «Знак Почета» орден — 4, «За трудовую доблесть» медаль — 2, «За трудовое отличие» медаль — 4.

Правительственни совгӀаташ деннад моттигерча промышленностен наха бытови гӀулакх деча предприятейи организацейн 27 болхлочоа. Къахьегама Цӏеча Байракха орден еннай 6 сага, «Знак Почета» орден — 7, «За доблестный труд» медаль — 6, «За трудовое отличие» медаль — 8.

СССР орденаши медалаши еннай пачхьалкхен мах бечен потребительски кооперацен 33 болхлочоа. Къахьегама Цӏеча Байракха орден еннай 16 сага, «Знак Почета» орден — 10, «За доблестный труд» медаль — 6, «За трудовое отличие» медаль — 7.

ШУРА СОВЙОАККХАРГЬЯ

Партеган советски халкъаген КПСС Центральни Комитета даь КхайкаралгӀ юрта бовхама продукташ дукхагӀа яхара Ерригсоюзни социалистически новкъемалярах бола соцаме дег тӀаяра хьалловаш пятилетка дилагӀча, къоастамбеча шера лакхара социалистически декхараш тӀаийцад Ачхой - Мартановски района «Лермонтовски» совхоза хьайбаш лелаярешаа.

ДӀадахача шера даькъ толамаш чӀоагӀдеш лакхарча тешпашка дӀадоладаьд совхоза хьайбаш леладераша ер шу.

Хьайбай продукташ яхара лаккарча кварталан эзар 18 шера тӀакховчаш кхоачашъяра деррига низаш оарцагӀдаьхача совхоза хьайбаш леладераша дика гӀулакхаш карагӀдуад.

Укх шера хьалхарча кварталь планагӀа дикка даьвча дуад 92 процент, шура 81 процент. фуаш 89 процент [illegible].

Хьайбай продукташ совъяхара укх шера хьалхарча шиа бетте дикк аьттув оазавеб совхоза № 2 йолча шурий-товаршиа ферма коллектива. ХӀаналс квартальни план кхоачашйай цо. Совхоза хьайбаш леладерашта лаккара хьоккхамаш гойт, доярка Мадаева Нешей Михайловнас, Арсаева Малика, Майрбекова Аминат.

Т. АРЧАКОВ.

НИЙСЛАГӀЧА ПЯТИЛЕТКЕРА ХИМИ

НийслагӀча пятилетка шалагӀа шиӀ мехка хьаеш йола еррига промышленни продукци 47 процент дукхагӀа хила еза я, хӀоста арахеца химически продукци — шозза хӀина хилал ьиша.

Пятилетка кхоь шера итогаца тешал ду химически промышленноста оттаеь лаааш таммо кхоачашдьаш хилара. Йоаг бе белашийтай 400 совгӀа йоккха промышленни шиимиш. Праудуй арахецара [illegible] 1972 шера белармал 12 процент тӀехьяьшай химически промышленность 1973 шера.

ДӀахкача шерашка а сане, лоархӀамегӀара дакхар долаш дус кртбоачача производство минеральни удобрени Ӏалешъалга. Пятилетка чакхбоалаш 90 миллион тоннага дӀакхоачаш, вешта аьлча 1970 шераца нийсйича 80 процент совгӀа дукхагӀа хургья арахеца удобренеш. Цу хана чӀоагӀа уйла тӀайохийт уж дикагӀа хилийтара. Ерригга арахецача удобренех 30 процент ярах концентрированни чоалханен удобренеш я, Цьын ахазен дукхагӀа хьарчьа гулалдергашца, таьнангӀа хулча лазарашца, овсарца къовсам лоаттабара эша Ӏалаьмате духа препараташ.

Халкъа бовхама дукхача доакъошта, къаьстта а машиностроенешка, транспорта, гӀишлошъяра дикизаци яра шерра программа полимерни материалаш юкъехкхаьяра кхоачанпа я. Пхе шера хьаеш йола пластмассашца синтетически кӀувнашца шозза, совгӀа дукхагӀа а хиина, 1975 шера 3,5 миллион тоннага дӀакхоачаргда. Хьаейолаеш а керда геттара чӀоагӀа, термостойки — электроизоляцини, мукх ца юа, дукхха кхы тайпа полимерни материалаш. Лакхача температурагӀа дегӀаух химически хьоасий ду производство. 1970 шерацца нийсдича 1,7-зза дукхагӀа хьа а даь, 1065 эзар тоннага кхоачаргда уж. Хьаде кийчдеш да химически хьоасий керда тайпаш — поливинилхлоридни, полипропиленови, кхыдараш. Дикка дукхагӀа арахецаргья, ассортимент шерлургья, дикал лакхлургья дикий-басарий, кинофотоматериалаш, химически реактиваши къаьстта цӀена веществаши, культурно - бытовойи бовхамех гӀулакхашта лаьрхӀа товараш.

Химически промышленносте геттаро дукха хьалду капитальни гӀирсаш. Хьалъуетт мерда заводаш, цехаш, хӀарана бонкха ниа бола агрегаташ. НийслагӀча пятилетке химига дӀайохийта капиталовложенеш дӀаяхача пятилеткаца нийсйича шозза дукхагӀа хул. ХӀаьта а планагӀа лаьрхӀача дакъа дегӀадоаладара хьоккхамашкй кхача аӀашгӀехьдаргдац айхха производство шеръярах. Воккха болх чакхбоаккхаш ба хӀана предприятеш кхы тӀа а технически кийчъяра, химически [illegible] технически бизхьара. Болх беш йолча предприятешта мехкага чӀоагӀадо интенсификаци яра тӀоберзадаь [illegible] агрегатий мощностадеш [illegible] эттара тешашагӀа йола периодически [illegible] хаддашна йолча процессашка йоалаш, [illegible] автоматизаци [illegible] средстваш.

Масала, химически производствашка боах бе йолайолайта а шера хӀаране 450 эзар тонна продукци арахецаш [illegible] йола агрегаташ. Цар йиа [illegible] ма овсарле дукха совгӀа-шалшагӀа йоацаш кхозза лакхъе. Капронови хьоаса арахеца мощностай шера 4,7 эзар тоннагара 10 эзар тоннага кхоачеш алсамйоал, цу хана кхазначча овсарле шозза лакхлу.

Кхыча химически производствашка а керттера лостам ба технически прогресс. Юкъехкхьаш я ядерни излучени энергехи массаьльча электронни пайда а эцаш химически продукташ йоах принципиально керда методаш. Кийчъеш я лакхача частотах йола токаш, ультразвук, лазерни получени сайна йола, химически процессий лелаяман хьоасанан воздействи еш йола иш бола средствашкъ юкъеякхехьара проблемаш.

Советски химикашта йоккха лоархӀам бу дуьнен халкъашта юкъера контакташ, доазол дехьарча йоагӀ-йоагӀача организацешцара промышленни фирмашцарен торгови, Ӏилма - техническеи, экономически бувзамаш дегӀахкувлара. Цу тайпара бувзамаш шердар хьалхьегам дуьнен халкъашта юкъе бекъара процессаш доккхий Ӏилман низаш кхьананьа тӀегулде, хӀанзарча химе лоархӀамегӀара проблемаш хьестаеча хана материальни финансови ресурсаш дикка кхое йиш хулайташ дола аӀаши гӀойле йола торгови гӀулакхаши цхьана леладу Ӏилма-технически гӀулакхаши дегӀадоаладара тӀаерзаьна Советски пачхьалкхен политико мехкхара да.

Къаьстта айхха масе оагӀорахьарен экономически Ӏилма-технически бувзамаш оттадаьд социалистически мехкашца. Цьхьана кийчъеш я химически производствой дешгара керда технологически процессаш. Масала, СССР-ен ГДР-ен химикий ишацца кийчъйий лакхача давлене методагӀа полиэтилен хьадара геттара чӀоагӀа автоматизировани процесс, кийчъеш я полиэфирни хьоасий, полиуретанаш царна лаьрхӀа юххьанцара продукташи хьекра процессаш. Советски чехословацки специалистий цхьана оттаеш латт 600 киловатт йола электролизер, кийчъеш а пиролизни, антрахинон, кхыйола продукташ хьара процессаш. Онефашаш ахарен чакхъахарен даьгъе соглашени ый Венгреца.

Советски Союза машар безаче политикац, США, ФРГ-е Франце вахя химича КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева эканташа аьттув баьннаб дуьнен халкъашта юкъера кхехмам кӀаьдбарен капиталистически дуьнен доаларча гӀоңарашца контакташ оттаран. Масала, Советски Союзо французски фирмашца цхьана гӀулакхаш леладу геттара дика цӀенаь химически продукташ, формальдегидни пенопласташ, армированни пластмассаш хьара, катализатораш кийчъярен тахкарен даькъе.

Пайдана а аӀаша гӀойле белаш а а пропиленах акрилонитрил хьара процесс цхьана кийчъяра бельгийски фирмашца советски организацеша делаю контакташ. Австрийски фирмашца цхьана балхаш деш да керда тайпа лакаши краскаши хьадара. Итале фирмашца — синтетически хьоасий кийчдара дакъе. Советски Союзо ишта хьадоаттаду ФРГ, Англе, Финлянде, Швейцаре, Голланде, Дане, США, Японе, Канада, кхыча мехкий промышленни фирмашцара экономически бувзамаш а.

СССР-е химически производство дегӀахкарах лаьрхӀоний аралъарча торговле бувзамий объемаш, хьалхагӀа аӀадахкача пхе шерашца нийсйича Советски химе экспортни поставкий объем дукха совгӀа-эшшагӀа йоалаш лакхлу 1971—1975 шерашка.

Алексей НЕДЕШВА,
инженер.
(АПН).

ПАТРИОТАШ-ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ ХЬАЙКХЕБАРА

Нохч - ГӀалгӀай республикански музыкальни училища педагогически коллективо шиӀ берригга юа тӀабахийтаб лакха квалификаци йола музыканташ-исполнителаш, педагогаш, художественни коллективай кулгалхой хьалххебаь ца Ӏеш, бокъонцара интернационалисташи патриоташи хьалххебара.

Училище беча берригача идейно-политически балха керттора дакъа дӀалоац атеистически интернациональни кхетам баларо. ХӀаьта чоалхане коммунистически кхетам балара комплекс урокашка, мукъача хана, даьшца - воспитательни чакхйоаккх.

Исторе, обществоведене, музыкальни литература, эрсий метта, ишта кхыча урокашка а хургболча специалистий Ӏилман-материалистически кхетам дегӀабоалабара лаьрхӀа дешара материал юкъейоалаю хьехархоша. Исторен обществоведенех урокашка (хьехархо А. П. Яков) гойт марксизма-ленинизма теори толашагӀа хилар. В. И. Ленина вахарахи революционни гӀулакхехи лаьца дуьц.

Обществоведене урокашка юкъехкхуь газеташа кепатеха статьяш, дешархоша рефераташ язъе, масала, «Нохч-ГӀалгӀайче хьалхарча эрсий революционераш», «Нохч-ГӀалгӀайче нийслагӀча пятилеткера», «Вай республика дегӀаер — ленински къамий политика котъялар». «Ди хьалхавар», кхыдараш.

«Вай Ленински комсомол» яхачен истори Ӏомадечен кружокашца Ӏошие къамий дешархьакъахьара В. М. Дешка кро- КПСС ЦК партегӀа халкъаген даь Кхайкарал, советски а автономни а республикай экономика, культура.

Музыкальни литература урокашка хьехархочо Л. И. Гоорума дешархошта довзийт дукхача халкъий культурен музыкальни вахари, тайп-тайпарча къамий композиторашта юкъерча бувзамах, аӀаши леладеча гӀулакхех дуьц. Ишта урокашка боккха теркам тӀабохийт хьалха латта искусство сиг хоастадеш, цун уйлаш, сюжетам, керда вахара идеалаш хьакхоллара тӀаерзаль хилар. Искусство дына духьала лоаттабеча къовсаме боккха лоархӀам болаш йолга гучадоаккх композиторий дикагӀйолча произведенеша.»

Дынах юкедисача аулане гӀулакхаща къовсам лоаттабеча тешшаме новкъостий ба йоазонхой. Литература урокашка хьехархоша дешархошта кӀоарга довзийт атеистически чулоацам бола книжкаш, ишта дешархоша Ӏомаю газеташ тӀа, журналаш тӀа арашина дына харц гӀулакхаш гучадоахаш йола статьяш.

Училище болх беш я «Къона атеист» яха кружок. Кружокашо атеистически кхетам балорал совгӀа къона атеисташ-пропагандисташ кийчбу. Цар массе а хана лекцеш еш, къамалаш ду училище дешча багӀеранца. Цар кружока кулгалдеш а коммунист Н. Ф. Миллер.

Училище традиция а [illegible] аӀаттад Бухенвальд яхача лагере чувьллача И. В. Царыцинскеца аӀашагӀкхетар. Духа дуьц Царыцинске училища дешархошта ше чувьллача лагере наха тӀалаьттача Ӏазапах, цу Ӏазапа духьал лоаттабеча къовсаме интернациональни доттагӀало новкъостал дарах. Ишта дакъа а лоацаш училище чакхъяьлар «Искусства дӀахо хьу къовсам» яха сайре. Цига гойташ яр художника И. В. Царыцинске фашистий набахтера вахар гойташ декхача суртий «Духьале» яха выставка. Хьежараша цӀаккха йицлургйоацаш, дог тохадолийташ яра. Цунга хьежача дешархоша йоаш делар «Духьален» доакъашкошта тарра хила, пролетарски интернационализма байракх сийленца лелае.

Училище каст-каст худ Даьхен тӀема доакъашхой, Социалистически Къахьегама Турпалаш, искусства говзанчаш. Ишта училище дешархой болча хиннаб Советски Союза Турпал Радус, Социалистически Къахьегама Турпал Ведерников, кхыбараш.

Республикански «Знание» общества лектораш а каст-каста хул училища. Цар йийша «Советски халкъ—наьха керда исторически общность», «Нохч-ГӀалгӀайче—СССР барттайпча халкъий дезал» яха лекцеш дешархой интернациональни кхетам лакхбеш, советски патриотизм чӀоагӀбеш даха чакхъяьлар.

Тайп-тайпарча формаех лелабу училище дешархошта коммунистически кхетам балара болх. Цу юкъе я лекцеш, сайренаш. Шоай берригга низ дӀалу хьехархоша къонабараш дына кара ца бахийтара, — дешархой цӀагӀарча хьалашка хьожа, даьшца - воспиталаш къамаьлаш ду, дешархой соцца безам болаш ба къоастаду. Из деррига теркаме хила лелабу царцара болх.

Дешархошта интернациональни кхетам балара лоархӀаме да шоай хинарбараш кхыча мехкашка ишта балаш ба цар. Цудухьа социалистически мехкашкарча (ГДР, Польша, Болгаре) доттагӀашца къахетам дӀа-хьа яздеш бувзам лоаттабеш училища дешархой ба. Цар Ӏомаду шоай доттагӀий вахар, оамалаш, традицеш, бовзаш къамий турпалаш. ХӀаьта доттагӀий аӀашагӀкхетараш моттигаш а кийслу. Духха ха йоацаш йиъалегӀча хурса фортепиани отделене дешархо Зубкова Вера йолча хилар ГДР-ера хьеша Мёнх Вероника. Училище я доаш кийчъяь «ДоттагӀала бувзамаш» яха витрина а.

В. И. Ленина гӀулакхашта мутӀахьа болаш, патриоташ-интернационалисташ хьалххебар — чоалхане Ӏалхен процесс я. Идейно-политически, атеистически кхетам балара толашагӀа йола формаши методаши юкъе а кхухьаш ва йоал дӀахо тоабара хьинаре къахьегеш я тха педколлектив.

А. БРАЙЛОВСКИЙ,
Нохч-ГӀалгӀай музыкальни училища директор.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРЧА КХАЛНАХАХ

Хьалхарча класса легчица, Болгаре Халкъа Республика Социалистически Къахьегама Турпал Мария Атанасова. 26 шера шиӀ чӀоагӀача бе доалладу цо самолета хо. Эзараш километраш шиь бальб цун майнера цу хана. Пийтта эзар совгӀа сахьата сагала хиний цо. Дукха бац шоай хьалхагӀа ма биографе тӀа цу тайпара тахьальаща хоастабала йоа йола легчикаш - маӀа нах.

БТА—ТАСС сурт.

Социализмо лоалара бальхараш

Кхалсаг — депутат, къахьегама турпал, Ӏилмай доктор, судахо — цунах кӀаьз Монголе цхьаьне а тамаш яц, из хӀанз массазара гӀулакх а хиина дӀаоттад Советски Союзагара дӀаоккхачан эттара хьалха совцалейи хьалхьарв даьгъа тӀа баьхмача мехка. 50 шу дьалагӀа шера доацаш, хьакъа Ӏаьдал оттадаьхкьа, лай ма ярий кхалсаг. Цунна кхьа доллош лоарӀер йоакуь-дешар Ӏомадар лаьрхӀа ца Ӏеш, кхьахеттал шизка бе долар а.

Социализмо тиъемаш денпад Монголе къахьегача кхалнаха, цар ина мукъабаькхаб, шоай мехка сийдача цхоанон духье хинаре къахьегара цар дегаш уроаттадаьд. Социализма хьалхьеча цар лоацна дакъа доаккха хилара тешал ду дукхача хӀамаша. Юрта бовхамерча къахьегамхоех 51 процент а промышленни предприятешкарча квалифицированни болхлохи мастерехи 47 процент хӀана бац аьнна а ба. кхалнах. Улан-Баторски промкомбинате, Монголе йоккхагӀйолча эттара хьалхарча цхьан предприяте, масала, болха ерригача моттигех ахэнел совгӀа яраш кхалнаха дӀалоаш. Царех 215 кхалсаг кулгалдеча балха тӀа а.

Дукха ха йоацаш мехко ерйир столицерча телата хӀинаш еча завода болхло, Дуьнен халкъашта юкъера кхалнаьха цӀей тӀахкховчаш доккхий къахьегама толамаш дахарах къахьегама Турпал яха сийлахьа цӀе ения йола Ц. Ангалан.

Монголе мел волчоа йовз Б. Гунжилам, Улан-Баторски комвольно - мащш фабрике дикагӀйолча ткачихех цаӀ. Социализмо хьабийлача захарга бодача новкъа гӀолла курра айбаь корта а болаш йола из. ШиӀ пхе шера планагӀа болх бе аьнна инициатива йолаьй Гунжилама. Цо дӀадолаль гӀулакх хьаллаьлад хӀана хӀаране ко-шоай плангӀа болх беш бӀаь совгӀа ег долаш йолча фабрике моттиг, мехка дукхача кхыча предприятешка а. Берригача депутатех 23 процент кхалнах белаш йолча Республика Сийлахь-йоккхача Халкъа Хурала председателиа заместитель а Гунжилам.

1921 шера халкъа революцин тӀаьлар - бахьан долаш кулгал Ӏилманей тӀаберза торо хилар монгольски кхалнаьха. ХӀанз халкъа образоване системерча болхлоех 56 проценте кхалнаха уразцӀене лоарча балхлоех 70 процент совгӀа бараш кхалнах ба. Монгольски кхалнаха юкъе кӀезига бац министерствий кулгалхой, артисташ, цӀа хеза Ӏилмахой, инженераш, лораш.

Дуьнен халкъашта юкъерча кхалнаьха денна кхьаьн укх шера МНР-е балгалдовккх монгольски къахьега кхалнах дукхача бӀаьш шерашка тӀалаьттача социально - экономически Ӏазенах мукъабаьха, кхьонача пачхьалкхен политически общественни вахара юкъе дакъа лаца уж тӀаберзабара новкъостал даь йола монгольски кхалнаьха Организаци хьаьь 50 шу дизар.

ХӀанз тха организаце болх беш я, аьлар монгольски кхалнаьха Комитета председатела заместитела Ч. Шаньху, 30 эзар активистка. Тха организаце хьинаре дакъа лоац МДФЖ балхаца, машар лоаттабарал чӀоагӀбаран, кхалнахан бераштен ирзе вахар Ӏалашдара тӀаерзаль цун ерригга мероприятеш хьаллоац. Монгольски кхалнаьха Комитето айхха бувзамаш леладу Советски Союзерча дукхача кхыча мехкийн кхалнаьха организацешца.

А. БАБЕНКО,
ТАСС корреспондент.
Улан-Батор.

КХАЛНАЬХА БОКЪОНАШ ӀОТЕӀАЯРА ДУХЬАЛА

ХӀанз а тӀехьа дискриминаце духьала, маӀача наьхачерна нийсса шоай болхашш хилийтар духьа тӀаӀерттa къовсам лоаттабу австрийски кхалнаха. Австре болх беча кхалнаьха алапи юкъера лаьрхӀача маӀача наьхачул 20—30 процент лоагӀа да. ХьалхагӀа а мо мара царга дӀакхоачаш яц, дукхха профессеш. «Винер цайтунг» яхача газето араьхача даннесгӀа, мехка, масала, судахо йолаш ерригаш а 34 кхалсаг мара яц. Къамаш советта, мехка лакхерча законодательни органа, 183 депутата юкъе 10 мара кхалсаг яц, хӀаьта производстве, дакъа лоацам-м 40 процент гаргга кхалнах ма бий.

Австрийски кхалнаьха дискриминаци практически школьни гӀанда хӀара дӀайолалу. Кагирхой проблемаш Ӏомаеча австрийски Института даннешка хьежача, реальни гимназешкара болхлой дезалех йола йиӀигаш цига дешна дагӀача деррига берех цхьан процента тӀех яц.

Прогрессивни организацешца болх беча австрийски кхалнаьха дискриминацена духьала къовсам лоаттабу дукха да я. Цу къовсама керте латт шиӀ гӀулакхаш компартеца айхха бувзам а болаш чакхдоахаш йола Австре демократически кхалнаьха Союз. ТАСС корреспондента организаце гӀулакхех дийцар цун председатела И. Шангера.

ХьалхагӀа а сенна тха теркама юкъмоттиг латт, балгалдаьккар цо, маӀача наьхачаршо шийсса кхалнаьха болхо хилийтар духьа, цар къахьегамах тилача нийсса шоай къахьегамах мах телийтар духьа образоване а балха тӀех гӀулакх тӀех лакхбалара а даьтта шоай цхьатарра торонаш хилийтар духьа лоаттабу къовсам. Къаьстта воча хьал тӀа да пенсей гӀулакх. Тахан къоналла лерттӀа пенси эца йиш йолаш бац кхалнах 60 шу даьлалца. Бакъда, 55 шу даьчча пенси тӀа яха торо-м я кхалсага, кхьабакъда, тӀаккха кхалсага социальни страховане 36 шу стаж хила-м еза. ХӀаьта цу тайпара кхалнах Австре геттара кӀезига ба. Цудухьа тха къовсама декхарех цаӀ — пенсе тӀа йола ха 55 шерага кхаччалца локкъйтилга аӀашгӀехьдаьккхар.

А. УРБАН,
ТАСС корреспондент.
Вена.

ДИСКРИМИНАЦЕНА ДУХЬАЛА ВА ЯПОНСКИ КХАЛНАХ

Госпожа Сицуко Карауси — Японе кхалнаьха организацей Федераце член. ПрофессегӀа юрист я из, адвокатски практика лелаеш я. Визитана ше Советски Союзе епача хана Сицуко Карауса АПН корреспондента дийцар Японерча кхалнаьха вахарахи дискриминацена духьала, демократически бокъонаш бахьан долаш цар лоаттабеча къовсамахи.

— Ерригга хьоеча къамаш продуктага диллача капиталистически дуьнен тӀа моллагӀа моттиг лоац Японе, — аьлар госпожас Караусе, — цхьабакъда тӀом чакхбьаьнначул тӀехьагӀарча шерашка тха мехка экономика сихача темпагӀа дегӀахар японски халкъа машарен доллача хӀаманца цуна кхоачам хинен даха торо хиний хиита дацар. Японе чӀоагӀа дегӀабена мохк бале а, политически, экономически, тӀема, культурни гӀулакхашца диллача американски империализмах тийша я из. Тха халкъ хаддаьзза шолхенца эксплуатаци тӀалаттамаш доахаш да — американски империализмаи японски монополистически капиталаи оагӀонгахьара. ХӀамай мехкаш лакхдаларо, налогаш йоккхий хиларо, инфляце, гонахьара среда бӀехьаро, чуӀа моттигаш цу тоъеро оалангара дена бухдоах халкъа вахара хьалаш.

Болх беш бола кхалнах 20 миллион ба Японе. Уж берригача къахьегамхоех кхоалагӀа дакъа ба. ЗаконагӀа маӀача ваха бер санна бола болх барах цар массе алапа эца дезаш ба кхалнах, кхьабакъда цо практицеш практически лелаеш яц. Кхалсага юкъера алапи маӀача сага аь аланех лакхагӀа лайлаш. МоллагӀа бахьан доаьдле а балхара дӀабоах кхалнах: нагахьа санна из маьре яхача, нагахьа санна из бера нана хулаш хилча, ишта кхы дӀахо а. Цу тайппара, 25—30 шу даьча дена хаддаза балхара дӀабахара кхерам тӀалатт кхалнаха. КӀезигагӀа мах телача лохерчен Ӏаьржачен балхаш тӀа бахказа баргбоапача боах уж, эттара дарегӀча балха вийзах санна пайда яц царех.

Къизача эксплуатаце кхалнаьха сахьале йохаю, цар пенсехилаш эе ду. Ӏалаьмате каст-каста кийслу бер делга маьрша чеха ца доалаш. ВӀалла тоъаш яц ясленаш детсадаши, кхыйола берий учреждениш. Кхалнаха социальни Ӏалашо яра, цар хьал тоадара, хилаэза даргдоаца бюджетера ахча геттара кӀезига да.

Цу цхьан хана шерагара шерига алсамдуал Японе тӀема гӀулакхашка дӀаухийтар. США 158 тӀема база я Японе латт тӀа, царех 84 — Окинава.

Кхалнаха ена дискриминацена духьалдеззадаь кхайкарал тӀаийцар ООН Генеральни Ассамблен 22-ча сесе. Цу документа тӀа мел оттадаьр проводдар духьа къовсам лоаттабу Японе кхалнахи.

Б. БАННОВ.
(АПН).

«МОСФИЛЬМА» ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА БУВЗАМАШ

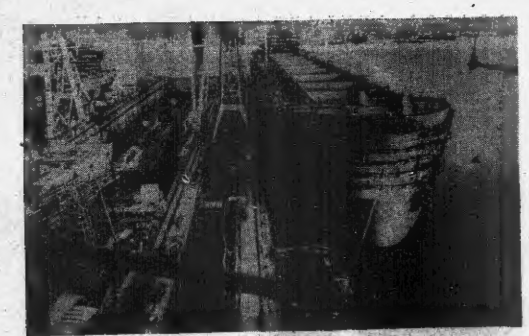

ПОЛЬША. Гдыньерчу Парижски Коммуна цlарахlчу верфе хьалдеш латт докъа мухьаш кхуьйургдолу, тlера мухь а тlехь вазча 105 эзар тонн деза - доккха кема (суьрта тlе). Ухх шера сентябрь бетта бокъонца кийчдь дийначуч тlехьагlа советски вахначихана дlалургда кема. 245 метр бlахьача болата санга тlера кхьата белгалйоьлаш хургьи кема цlе — «Семен Буденный». Кемаг гьаьна — тlа булургдола ниъ — сахьата 16 узел сехь 20 эзар форда миль. Форда тlарча гигантан дог — 23300 горан низ болу двигатель — конструкции а оттаь, хьалд Польше. Цул болла управлении... [illegible]

ЦАФ—ТАСС сурт.

Вай махкарча [illegible] «Мосфильмо» дукха ха болийна 50 шу долла. [illegible]

[illegible]

БАХАЧА НАЬХА ХЬАЛ-ТОРО ТОАЯРА

Хьо мичча а сагlорахьара хьалтlайеча карда хьалхьеш лат цlа гlишлонаш гургъа хьона Грозне. Старопромысловски район... [illegible]

[illegible]

Ю. ЯХЪЯЕВ.

СПОРТ

КХЫ ЦIАЬКХА А СПОРТА МАСТЕР

[illegible]

С. ПАРЧИЕВ.

УЖ КИЙЧЛУШ БА

[illegible]

С. ПАРЧИЕВ.

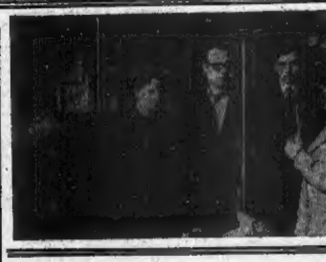

Москвахь зоологически музея фондаш тlалхийттина шина тайнара мамонт — латтарш тlехь цецо... [illegible]

В. Корова сурт. ТАСС фотохроника.

ФЕ ХИЛАЛАШ

Цхьаболча транспортан предприятийн хlахьо а дlадола, новоне транспортан среде... [illegible]

А. ЧЕЧУЕВ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

[illegible]

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ЛОРАЛЕ ЦIИ ЯЛАРАХ

[illegible]

Н. КОМАРОВИЧ,
Нохч-Гlалгlай МВД УПО пожарни тlехьажама начальникан... [illegible]

СССР-ан ГРЕЦИНЕН ЮКЪЕ ДИПЛОМАТИЧЕСКИ ГIУЛАКХАШ ДIАДОЛАДЕНИНА 50-ГIА ШУ ДИЗАРГА

ДОТТАГIАЛА ТРАДИЦЕШ

[illegible]

Н. ПОПОВА.
(АПН).

ТЕЛЕВИДЕНИ

9 март
I ПРОГРАММА

[illegible]

II ПРОГРАММА

[illegible]

10 март
I ПРОГРАММА

[illegible]

РАДИО

[illegible]

ХАОТТАМ

Тахан республикехь гlоьлла Грознехь хушашу... [illegible]

Метеостанция.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (8-гlа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-90; редактора вин. — 3-80-11; декхотанан секретара—3-34-36; партийни дахаран культуран отдел — 3-81-46; промышленностан отдел — 3-42-30; юрта бахаман отдел — 3-42-28; кехатийн отделан бухгалтери — 2-00-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (8-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-90; зам. редактора — 3-80-11; ответственного секретаря — 3-34-36; отделов партийной жизни и культуры — 3-81-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерия — 2-00-71.

СФ02077. «Грозненский рабочий» издательство типография, Революции проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84. Заказ № 2450.